

Was Thomas Hazart (†Mechelen, 1610) wel de *Meester met de Davidster*?

Thomas Hazart (†Mechelen, 1610) wordt in de literatuur over de Renaissance-beeldhouwkunst van Mechelen het meest geciteerd en verbonden aan het meesterteken onder de vorm van een zespuntige ster, een Davidster. Momenteel worden een vijftigertigal beelden met dit meesterteken aan Thomas Hazart toegeschreven.¹ Het was Georges van Doorslaer die in 1933 hiertoe de aanzet gaf. Hij had in de *rolle* van het Mechelse schrijnwerkersambacht het meesterteken opgemerkt in een kopie van een verzoekschrift vanwege de dekens en gezworenen aan de wethouders van de stad Mechelen. Het verzoekschrift dateert van 9 juli 1601. Van Doorslaer verbond de afbeelding van de zespuntige ster met Thomas Hazart.²

Fragment van het verzoekschrift van 9 juli 1601 van de dekens en gezworenen van het schrijnwerkersambacht van Mechelen.
(S.A.M., Schrijnwerkersambacht, 1 -Safe II-, f°23v).

Sinds 1933 zou in de literatuur de zespuntige ster met de naam van deze ambachtsman verbonden blijven. Het verzoekschrift van 9 juli 1601 bleef ook de enige bron. Er is geen enkel ander archiefdocument opgedoken waaruit onomstotelijk

1

J. JANSEN, *Status questionis betreffende de Mechelse schrijnwerker-beeldhouwer Thomas Hazart (†1610) of de Meester met de Davidster*, Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Bulletin 26 – 1994/95, Brussel, 1998, 119-161.

Catalogus *Het Mechelse meubel 1500-2000 – Van houtsnijwerk tot design – Het Mechels houtsnijwerk in de eeuw van Keizer Karel*, Mechelen, 2000, met de bijdragen van:

J. JANSEN, *Mechelse rondsculptuur in hout tijdens de Renaissance: de studie van twee modellen*, p. 32 en 34; en

R. FABRI, *Zestiende-eeuws Mechelen bemeubeld*, p. 86 en 87.

Afbeeldingen van Mechels houtsnijwerk toegeschreven aan Thomas Hazart in deze catalogus op p. 157-166.

2

Stadsarchief Mechelen, Schrijnwerkersambacht, 1 – Safe II -, f°23r en 23v, kopie van het verzoekschrift van 9 juli 1601.

G. VAN DOORSLAER, *Marques de sculpteurs et de polychromeurs malinois* in *Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art*, dl. 3, 1933, p. 166 en 167.

blijkt dat Thomas Hazart met een zespuntige ster ondertekende. Daar waar de naam van Thomas Hazart werd vermeld met betrekking tot schrijnwerkerij, staat nergens vermeld dat er bij hem een beeld werd besteld of gekocht.³

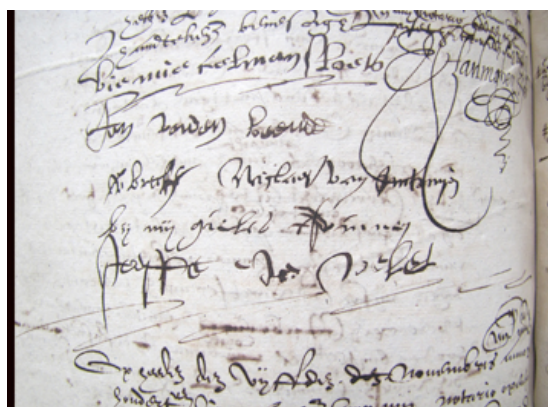
Het verzoekschrift van 9 juli 1601 was ook ondertekend door *Gielis Tswinnen*, *Stoeffel de Vale* en een deken of gezworene die een handmerk gebruikte onder de vorm van een haakje tussen de letters “k” en “d”.

Het verzoekschrift vangt aan met:

Geven zeer oitmoedelijcken te kennen de dekens ende gezworene van het schrijnmakers ambachte, hoe dat volgens des ambachts Rollen, nijemandt int voorschreven ambachte ontfangen en mach wordden, hij en zij poirter dezer stadt, doe zijn proeve ende betale des ambachts rechten, beloopende tot vijff zoo zesse ponden grooten daer inne begrepen den maeltijt,.....

Nergens in het verzoekschrift komen de namen voor van de dekens en gezworenen die de minuut hadden ondertekend.

In de *rolle* van het schrijnwerkersambacht is ook een kopie opgenomen van de akte van 3 november 1601, een overeenkomst tussen dekens van het ambacht van de timmerlieden, deze van de schrijnwerkers en deze van het oudekleerkopersambacht. Voor het ambacht van de schrijnwerkers compareerden de dekens Gillis Swinnen en Christophel de Wael (d.i. *Stoeffel de Vale* in het verzoekschrift van 9 juli 1601) en Thomas Hazart, de ouderman. De minuut van deze akte bleef bewaard in de protocollen van de Mechelse notaris Jan Harlinghen. Gillis Swinnen en Christophel de Wael ondertekenden met hun naam. Er is geen spoor van een merkteken of een handteken van Thomas Hazart.⁴

Handtekeningen onder de akte van 3 november 1601 van notaris Jan Harlinghen: Tielman Sloets en Jan van den Bemde, dekens van de oudekleerkopers, van Jan Verbrecht en Nicolaes van Sint Truyen, dekens van de timmerlieden en van Gielis Swinnen en Christophel de Wael, dekens van het schrijnwerkersambacht.

(S.A.M., notaris J. Harlinghen, 883, f°583r, 3 november 1601).

3

J. JANSEN, *Status questionis*, o.c., p. 123-125.

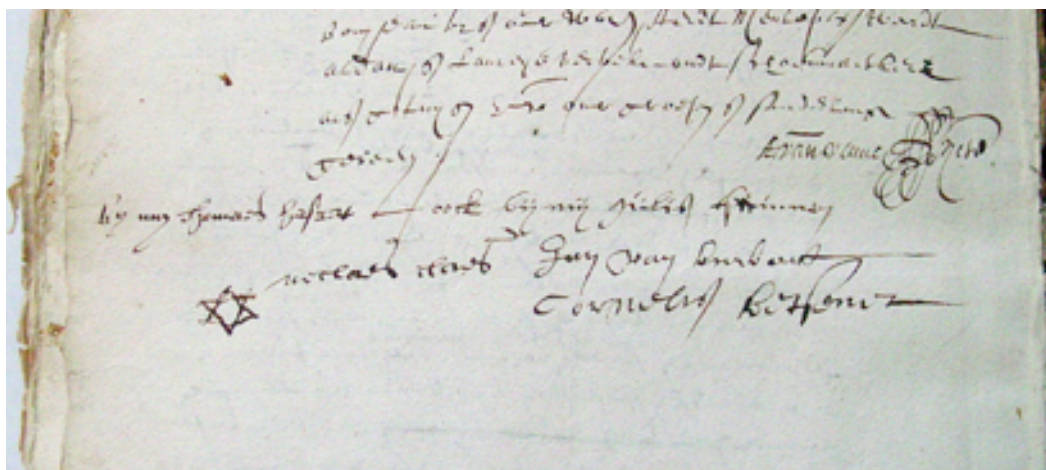
4

S.A.M., notaris J. Harlinghen, 883, f°583r, 3 november 1601.

In de protocollen van de Mechelse notaris Adolf van de Venne is wél een akte bewaard waarbij o.a. Thomas Hazart ondertekende.⁵ Deze akte dateert van 1 december 1595 en betreft een overeenkomst die de dekens en oudermannen van het schrijnwerkersambacht afsloten met twee oudekleerkopers. De aanhef van deze akte luidt als volgt:

Opten j en decembris anno 1595 soo zijn in presentie van mij notaris openbaer ende de getuijghen naergenoempt vergadert geweest d'eersaeme persoonen Thomas Hazart ende Gielis Swinnen, dekens, Franchoijs de Wale ende Nicolaes Claessen, ouders vanden ambachte van de scrijnwerkers alhier in dijer qualiteijt voor hun selven ende inden naeme van de gemeijne gesellen van den selven ambachte ter eendere, ende Jan Van Brabant mitsgaders Cornelis Bessemers oudecleercoopers...

Hierna de foto van het slot van deze akte van 1 december 1595 en die werd ondertekend.

Handtekeningen en het meesterteken van de zespuntige ster onder de akte van 1 december 1595 opgemaakt door notaris Adolf van de Venne.
(S.A.M., notaris Adolf van de Venne, 1717, f°394r en 394v, 1 december 1595).

Thomas Hazart ondertekende hier met: *Bij mij Thomas Hasart*. Naast zijn naam staat: *Oock bij mij Gielis Swinnen*. Verder zijn er de namen: *Niclaes Claes* – d.i. de handtekening van Nicolaes Claessen - en tenslotte de namen van Jan van Brabant en Cornelis Bessemer – hij ondertekende met *Cornelis Betsemer* - de oudekleerkopers. Onder de akte staat apart én ter hoogte van de naam van Nicolaes Claessen een zespuntige ster.

De handtekeningen werden blijkbaar door de dekens en oudermannen van het schrijnwerkersambacht in (hiërarchische?) volgorde aangebracht zoals ze in de aanhef

5

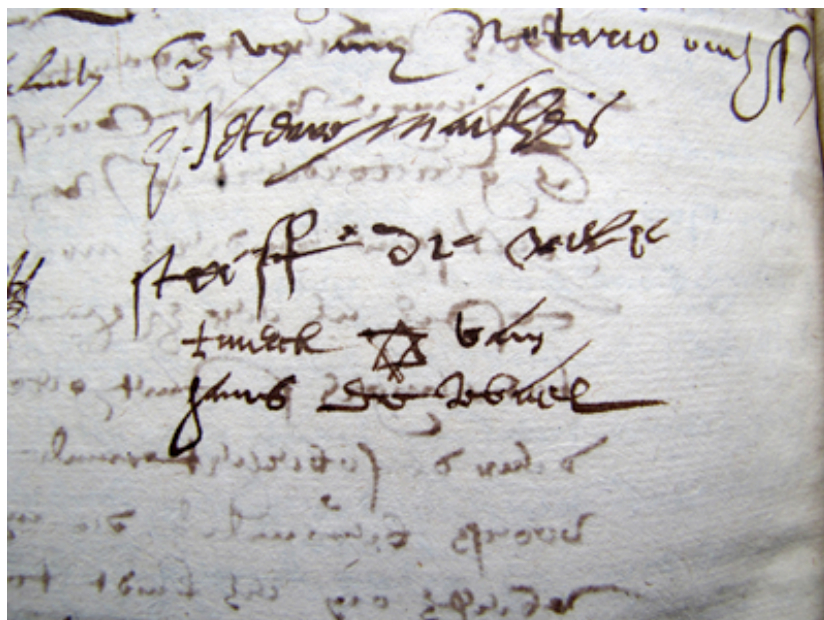
S.A.M., notaris A. Van de Venne, 1717, f°394r en 394v, 1 december 1595.

van de akte werden opgesomd. Hoe dan ook staat de zespuntige ster niet bij het geschrift van Thomas Hazart.

Het besluit is, dat de zespuntige ster in deze akte van 1595 het meesterteken was van *Franchoijs de Wale*, in 1595 deken van het schrijnwerkersambacht. Was ook hij het die de minuut van het verzoekschrift van 1601 mee ondertekende?

Uit twee akten van notaris Jan Harlinghen blijkt dat omstreeks 1600 nog twee naamdragers De Wael(e) of De Wale ondertekenden met het meesterteken van de zespuntige ster: Hans de Wael en Gillis de Wael. Zij konden geïdentificeerd worden als de zonen van Christophel de Wael, de deken van het schrijnwerkersambacht uit het verzoekschrift van 1601.⁶

Hans de Wael was, samen met Jaques de Witte, in 1615 de voogd over de vijf kinderen van wijlen zijn zuster Anneken de Wael en Peeter Mathijs. Christophel de Wael, de grootvader van de kinderen, was toezinder.⁷

De zespuntige ster waarrond werd geschreven: *Tmerck van Hans de Wael*. De handtekeningen zijn deze van Peeter Mathijs en van Christophel de Wael.
(S.A.M., notaris J. Harlinghen, 900, f°629r, 9 december 1615).

Gillis de Wael was in 1626, samen met Karel op de Beeck, de voogd over de 5 minderjarige kinderen van wijlen zijn zuster Catelijne de Wael, gehuwd met Joos Stevaert, schilder van Mechelen. Gillis was toen ook de voogd over de twee

⁶

S.A.M., Weeskamer, 24, f° 294r, 5 december 1615; 24, f°297v, 10 december 1615 en 36, f°29v, 26 februari 1628.

S.A.M., notaris A. Van de Venne, 1730, f°1r, 2 januari 1609 (testament van Christoffel de Wale, schrijnwerker en van zijn echtgenote Catharine van Beveren, poorters van Mechelen).

⁷

S.A.M., notaris J. Harlinghen, 900, f°629r, 9 december 1615.

minderjarige kinderen van wijlen zijn broer Francen de Wael en Catelijne van den Slijpe. De kinderen waren de erfgenamen van dan wijlen hun oom en tante Hans de Wael en Maijeken van Meersel.⁸

De zespuntige ster waarrond werd geschreven: *Tmerck van Gillis de Wael*. De andere handtekeningen zijn deze van Christophel de Wael, Peter Alexander en Carel op de Beeck. (S.A.M. notaris J. Harlinghen, 912, f°458r, 30 december 1626).

Uit deze vaststellingen, die volledig steunen op de minuten van notariële akten uit 1595, 1615 en 1626, bewaard in het Mechelse stadsarchief, kunnen enkele besluiten getrokken worden.

Ten eerste, dat drie naamdragers De Wael of De Wale omstreeks 1600 als meesterteken een zespuntige ster of Davidster gebruikten om akten te ondertekenen.

Ten tweede, dat het vermoeden van Georges van Doorslaer, dat Thomas Hazart de minuut van het verzoekschrift van 1601 had ondertekend met een zespuntige ster, een misvatting was. Thomas Hazart was niet de *Meester met de Davidster*.

De consequentie hiervan is dat alle beeldhouwwerken, gemerkt met een zespuntige ster - en die aan Thomas Hazart werden en worden toegeschreven – enkel kunnen toegeschreven worden aan *de Meester met de Davidster*.

Mechelen, 29 augustus 2013.

François van der Jeught

8

S.A.M., notaris J. Harlinghen, 912, f°458r, 30 december 1626.

S.A.M., Weeskamer, 36, f°98, 12 mei 1628: Hans de Wael overleed aan de pest, net als zijn dochter Agatha de Wael. Haar sterfhuys, minus de onkosten, werd geschat op 2.900 gulden, waarin de schatting was begrepen van *schrijnwerck*).